

## ELŐSZÓ

Akit a nagyközönség soraiból legközvetlenebb környezetének kialakulása, története érdekel, aki tehát kíváncsi arra, hogy a ma miből lett, már régóta tanácstalanul áll megyénk ilyenyszerű kérdései előtt. A szakember jó és részletes tájékoztatást talál ugyan a megye történeti, társadalmi és műveltségi mozzanatairól abban a méreteiben is hatalmas, hétkötetes helytörténeti munkában, melyet a millennium utáni években a megye megbízásából Pokoly József, Réthy László és Tagányi Károly meg saját anyaggyűjtése alapján Kádár József, a megye történetének halhatatlan emlékü monográfusa írt, e munka azonban terjedelménél, adat-anyagának legtöbbször nyers tömegénél fogva az avatatlan olvasó számára nem lehet népszerű olvasmány. Különbösen is Szolnok-Dobokának ez az értékes és arányait tekintve magyar viszonylatban páratlan monográfiája ma már szinte-szinte könyvritkaságszámba megy: egy-egy teljes példány csak olyan áron szerezhető meg, amelyet kevés ember tud érte megadni. E mellett azonban a Kádár-féle monográfia megjelenése óta olyan félszázad telt el, mely alatt a tudományos látásmód is gyökeresen megváltozott; éppen ezért e század első évei óta sok olyan körülményre is kiterjedhet a tudomány figyelme, melyre egy félszázad előtt e megye történetének kutatói természetesen nem sok ügyet vetettek.

E megfontolások helytálló volta különösen akkor lett nyilvánvaló, mikor az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek 1942. október 18—20. napján Désen tartott vándorgyűlése alkalmával ízelítőt kaphattunk abból, hogy milyen más szemmel nézik a mai kutatók a megye s benne a községek, városok, népek, vallások, társadalmi rétegek történetét, jelentőségét. Ekkor fogamzott meg bennem is véglegesen az a gondolat, hogy szükség van sürgősen egy olyan munkára, amely a lehetőséghez képest népszerű formában, mutatja meg azt, hogy e ma megfogyatkozott magyarságú megyében az évszázadok folyamán nekünk, magyaroknak milyen szerep jutott azon a veszélyeztetett helyen, ahol a legkülönbözőbb fajtájú népek áradata, a természeti erők, pusztító betegségek csapásai elsősorban a mi sorainkat ritkították meg. Ezért határoztam el azt,

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Szabó T. Attila (szerk.): Szolnok-Doboka magyarsága

hogy az erre hivatott szakembereket a Szolnok-Doboka megyében élő magyarság történeti szerepének megvilágítására kérem fel. Miután Kelemen Lajos múzeumi főigazgató úrtól, meg e munka szerkesztőjétől javasolt munkatársakat sikerült a cél megvalósítására megnyernem, úgy terveztük, hogy e munka 1943. nyarára meg is jelenik. Különböző személyi okok és a különleges viszonyokból folyó más nehézségek miatt azonban a mű csak jóval később készülhetett el.

Ilyenformán az itt most közreadott munka ugyan a magyarság megyénkbeli szerepe megvilágításának céljából íródott, mégis természetesen nem lehetett figyelmen kívül hagyni a megye mai népi képének kialakulásában több-kevesebb idő óta szerephez jutott más népeknek, fajoknak jelentkezésével, térfoglalásával kapcsolatos mozzanatokot sem. Határozottan kifejezett kívánságomra azonban a munkatársak a hozzánk időben legközelebb álló kisebbségi sors huszonkét évének történetét a lehetőséghez képest nem vonták bele vizsgálódásaik körébe. Ez az időszak ugyanis még sokkal közelebb van hozzánk, sokkal több személyes kapcsolat fűz eseményeihez, hogysen elfogulatlan tárgyilagossággal lehetne írni róla. E munka céljának ilyen időbeli korlátozottsága egyébként természetesen következmenye ama tartózkodó szellemi magatartásnak is, mellyel a munkatársak a múlt elfogulatlan látására s benne a magyarság szerepének tárgyilagos tisztázására törekedtek.

Bár így elsősorban hozzánk, magyarokhoz szólnak e munka fejtegetései, a mi multunk és jelenünk emlékeit mutatja be a gazdag képanyag, mutassa meg ez egyben a megye minden lakosa számára azt is, hogy a magyarság e vérrel szerzett területet a maga államszervező képességével, mindennapi munkájával, önfeláldozásával tette magáévá és őrizte meg egy évezreden át a nélkül, hogy ugyanakkor megakadályozta volna a mellé telepedett s vele együtt élő népek életét.

Ilyen céllal, ilyen tanulságok hirdetésére készült ez a munka. Olvassa és ismerje meg belőle megvénk minden szülőtte, lakosa, látogatója történelmünknek e munkában megmutatkozó, figyelemreméltó tanulságait.

Dés, 1944 január havában.

Gr. Bethlen Béla  
főispán